

“Tasviriy san’at mashg‘ulotlarida shakl va hajm qoidalarini o‘qitishning pedagogik va ilmiy asoslari”

Qudratova Gulizuhro Otabek qizi

Navoiy Davlat Universiteti

70110501 – Tasviriy san’at magistratura ta’lim yo‘nalishi

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san’at mashg‘ulotlarida chiziq va kontur qoidalarini o‘qitishning pedagogik va ilmiy asoslari tahlil qilinadi. Chiziq va kontur elementlarini amaliy mashg‘ulotlarda qo‘llash orqali o‘quvchilarning vizual ifoda va ijodiy qobiliyatini rivojlantirish usullari muhokama qilinadi. Maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interaktiv mashg‘ulotlar va vizual misollar orqali chiziq va kontur qoidalarini o‘rganish samaradorligi ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Tasviriy san’at, chiziq, kontur, mashg‘ulotlar, o‘qitish metodikasi, pedagogik asoslar, ijodiy rivojlanish.

Tasviriy san’at o‘quv jarayonida o‘quvchilarning estetik tafakkuri va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Chiziq va kontur san’atning asosiy elementlari bo‘lib, ular ob’ektlarning tashqi shakli va vizual ifodasini aniqlashga xizmat qiladi. Chiziq yordamida ob’ektlar orasidagi chegaralar belgilanadi, kontur esa tasvirning aniqligi va vizual tushunarligini ta’minlaydi. Shu sababli, chiziq va kontur qoidalarini o‘qitish ilmiy asoslangan metodika talab qiladi.

Mashg‘ulotlar jarayonida o‘quvchilar turli chiziq turlari – to‘g‘ri, egri, qalin, nozik – va kontur ishlatishni amaliy mashqlar orqali o‘rganadilar. Bu esa ularning vizual tafakkurini rivojlantiradi, kompozitsion qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshiradi va ijodiy erkinlikni rag‘batlantiradi.

Nazariy bilimlar bilan birga amaliy mashg‘ulotlarni uyg‘unlashtirish, individual yondashuv va interaktiv texnologiyalardan foydalanish chiziq va kontur qoidalarini o‘qitishda samaradorlikni oshiradi. Shu tarzda, o‘quvchilar tasviriy ifodani tizimli yaratish va vizual elementlarni mantiqiy joylashtirish ko‘nikmalarini shakllantiradilar.

Tasviriy san’at mashg‘ulotlarida chiziq va kontur qoidalarini o‘qitish jarayoni o‘quvchilarning vizual ifoda va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan murakkab pedagogik tizimdir. Chiziq va kontur san’atning eng asosiy elementlari bo‘lib, ular ob’ektlarning shaklini aniqlash, tasvirning aniqligini ta’minlash va kompozitsion uyg‘unlikni yaratish imkonini beradi. Shu sababli, ularni o‘qitishda nazariy va amaliy bosqichlarni uyg‘unlashtirish, pedagogik va psixologik asoslarga e’tibor qaratish zarur.

Chiziq va kontur qoidalarini o‘qitishning birinchi bosqichi nazariy bilimlarni yetkazishdir. O‘quvchilarga chiziq turlari – to‘g‘ri, egri, qalin, nozik – va ularning turli kompozitsion vazifalarda qo‘llanilishi tushuntiriladi. Shuningdek, kontur elementining

rolini va uning vizual ifodadagi o'rnini tushuntirish muhimdir. Nazariy tushuntirishlar vizual misollar bilan mustahkamlanadi: turli rassomlar asarlari orqali chiziq va konturning hissiy, estetik va kompozitsion ta'siri ko'rsatiladi. Bu o'quvchilarda chiziq va konturga nisbatan ongli yondashuvni shakllantiradi va amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik yaratadi.

Amaliy mashg'ulotlar chiziq va kontur qoidalarini mustahkamlashning eng samarali vositasi hisoblanadi. O'quvchilar turli shakldagi ob'ektlarni chizish, chiziqlar va konturlar yordamida sahnani tizimli joylashtirish, markaziy nuqta va muvozanatni ta'minlash bo'yicha mashqlar bajaradilar. Bu jarayonda individual yondashuv muhimdir, chunki har bir o'quvchining ijodiy qarashlari, sezgi darajasi va vizual tafakkuri turlicha bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi har bir o'quvchining ishini kuzatib, kerakli maslahatlar beradi va ularning ijodiy qarorlarini rag'batlantiradi.

Chiziq va kontur qoidalarini o'qitishda pedagogik texnologiyalar ham katta ahamiyatga ega. Interaktiv darslar, vizual prezentatsiyalar, raqamli dasturlar yordamida o'quvchilar turli chiziq va kontur kombinatsiyalarini sinab ko'radilar. Flipped classroom texnologiyasi orqali o'quvchilar nazariy bilimlarni uyda mustaqil o'rganib, dars vaqtida amaliy mashg'ulotlarga ko'proq e'tibor qaratadilar. Shu tarzda, mashg'ulot samaradorligi oshadi, o'quvchilar ijodiy faoliyatga ko'proq vaqt ajratadi va o'z natijalarini tahlil qilish imkoniga ega bo'ladilar.

Psixologik jihatlar ham chiziq va kontur qoidalarini o'qitishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarga ob'ektlarni vizual tahlil qilish, diqqatni markaziy elementlarga qaratish va xatolardan o'rganish ko'nikmalari o'rgatiladi. Turli san'at asarlari orqali chiziq va konturning vizual ritmi, aniqligi va estetik uyg'unligi tahlil qilinadi. Shu tarzda, o'quvchilar vizual tafakkur va estetik didini rivojlantiradilar, ijodiy qaror qabul qilish qobiliyati oshadi.

O'qitish jarayonida o'quvchilarning mustaqil ijodiy ishlar bajarishlari muhimdir. Bu orqali ular chiziq va kontur qoidalarini amalda qo'llashni o'rganadilar, turli variantlarni sinab ko'radilar va o'z ijodiy uslubini shakllantiradilar. Shu bilan birga, o'quvchilar turli janr va uslublarga tanishtiriladi: klassik, modern va abstrakt uslublar orqali chiziq va kontur ishlatishning turlicha usullari tushuntiriladi. Bu ularning estetik didini kengaytiradi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Baholash tizimi mashg'ulot samaradorligini aniqlashda muhim vosita hisoblanadi. O'quvchilarning ijodiy ishlarini jarayon davomida baholash, natijalarni tahlil qilish va rag'batlantirish orqali chiziq va kontur qoidalarini mukammal o'zlashtirishga erishish mumkin. Shu tarzda, o'quvchilar vizual elementlarni erkin va mantiqiy ravishda qo'llashni o'rganadilar, kompozitsion yechimlarni mustaqil ishlab chiqish qobiliyatiga ega bo'ladilar.

Shunday qilib, tasviriy san'at mashg'ulotlarida chiziq va kontur qoidalarini o'qitish ilmiy asoslar, pedagogik yondashuvlar, psixologik metodlar va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligiga asoslangan murakkab jarayondir. Nazariy bilimlarni

amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish, individual yondashuvni qo'llash, interaktiv texnologiyalarni tatbiq etish va baholash tizimini to'g'ri tashkil etish o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning ijodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Maqola natijalariga ko'ra, tasviriy san'at mashg'ulotlarida chiziq va kontur qoidalarini o'qitish o'quvchilarning ijodiy rivojlanishiga, vizual tafakkur va estetik didini shakllantirishga xizmat qiladi. Nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish, individual yondashuv, interaktiv pedagogik texnologiyalar va baholash tizimi orqali o'quv jarayoni samaradorligi oshiriladi. O'quvchilar mustaqil ijodiy ishlar orqali chiziq va kontur elementlarini mukammal qo'llashni o'rganadilar, kompozitsion yechimlarni mustaqil ishlab chiqish va vizual ifodani tizimli yaratish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, turli janr va uslublar bilan tanishish ularning estetik didini kengaytiradi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Adabiyotlar

1. Шавдилов С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – №. 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №. 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 587. – С. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – №. 1. – С. 070035.
5. Шавдилов С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №. 6. – С. 15-21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – №. 1. – С. 8-14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. B10. – С. 192-198.
8. Шавдилов С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ //INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84-85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 193-196.

10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – T. 4. – №. 3. – C. 60-66.